

ВПЛИВ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИНАМІКИ НА СОЦІАЛЬНУ ПОЛІТИКУ КРАЇН ЄВРОПИ

Проблема модернізації соціальної політики в умовах нестабільності соціально-економічних систем є надзвичайно актуальною. Соціальна політика посідає важливе місце серед чинників суспільного прогресу. Її значення обумовлене не лише актуальністю і вагою соціальних проблем, а й багатосторонніми, кардинальними змінами у світовій економіці. На фоні економічних негараздів відбувається концентрація фінансового і промислового капіталу, подальше формування «нового світового порядку» і нової парадигми світового розвитку, де провідну роль відіграють наднаціональні структури і ТНК. Ускладнюються взаємозв'язки і взаємозалежності економік; відбувається деградація ресурсно-екологічного потенціалу внаслідок розвитку індустріальних технологій та підвищення антропогенного навантаження; посилюється нестабільність соціально-економічного розвитку.

У 2010 р. у світі спостерігалася певна післякризова стабілізація економічної ситуації, почали збільшуватися обсяги кредитування реального сектору економіки. Однак у 2011 р. очікуваного зростання інвестицій в реальний сектор економіки не відбулося. Ситуація на ринку нерухомості також залишається непростою, але в найбільш критичному стані знаходяться державні фінанси багатьох європейських країн. Хвилі криз змінюють одна одну: спочатку була фінансова, потім відбувся обвал виробництва, потім ускладнилася податково-бюджетна ситуація, яка має соціальні наслідки.

Кризу останніх років деякі вчені розглядають як системну, зумовлену фундаментальними проблемами сучасної економіки, пов'язаними з концепцією лібералізму, перенасиченням споживчого ринку, деіндустріалізацією малих країн Євросоюзу, втрат від конкуренції з боку країн-лідерів і глобальних корпорацій [1]. Інші вважають, що вона має спекулятивний характер, зумовлений переформатуванням ЄС [2]. Фінансова криза в євросоні, пов'язана з борговими зобов'язаннями урядів країн, може суттєво дестабілізувати світову економіку. Організація економічної співпраці та розвитку (ОЄСР) у звіті про перспективи зростання економіки ЄС знизила оцінку темпу росту з 1,6 % у 2011р. до 0,2% у 2012 р. (на межі рецесії) [3]. На думку спеціалістів, друга хвиля фінансової кризи вже накриває світ [4].

Світова економічна динаміка впливає на соціально-економічні процеси в кожній країні. Посилюється соціальна диференціація, конфліктність в суспільстві, відбувається послаблення і розрив традиційних соціальних зв'язків, простежується тенденція до зниження впливу політичних важелів на регулювання соціальних процесів і заміщення їх на фінансові. Прагнення національного капіталу зменшити економічні витрати на виробництво продукції і забезпечити переваги у жорсткій конкуренції спонукає їх до

скорочення витрат на оплату найманої праці, соціальний захист. Соціальний демпінг досить часто знаходить підтримку уряду. Він стає складовою державної соціальної політики. Для зниження вартості продукції, інфляції і підвищення процесів накопичення капіталу робляться спроби демонтажу соціальної держави, скорочення державних бюджетів, соціальних видатків. Це стосується й країн Європи. У більшості з них уряди вже не можуть підтримувати такий високий рівень соціального забезпечення, який було досягнуто в останні п'ятдесят років економічного благополуччя [5].

У цей період сформувалися три основні моделі соціальних держав: ліберальна (США, Канада, Австралія, Великобританія), консервативна (корпоративна) (Австрія, Німеччина, Італія, Франція) і соціал-демократична (Швеція, Норвегія, Фінляндія, Данія, Нідерланди, Швейцарія) [6]. Особливості їх функціонування визначаються впливом економічних, соціальних та інституціональних чинників, культурних традицій, вагою політичних чинників (підтримки виборцями консервативних традицій, ролі лівих сил в уряді, ступеня авторитарності влади), силою впливу держави на соціально-економічні процеси тощо. Витрати європейських країн на соціальний захист населення напередодні кризи становили в середньому 28% ВВП. У 2010 р. через бюджети країн єврозони перерозподілялося в середньому 50,4% ВВП [7].

Останнім часом спостерігається певне зближення моделей соціальної політики на основі лібералізації національних економік і соціальної політики, зменшення соціальних витрат. Внаслідок демографічних процесів зростає кількість пенсіонерів, неповних сімей, посилюється приплив мігрантів. Це підвищує число родин з низьким рівнем доходів, які потребують державної підтримки, і посилює податкове навантаження на суб'єкти господарювання. Чинні соціальні стандарти перевищують фінансово-економічні спроможності країн єврозони [7]. Для фінансування значних соціальних витрат за нестачі грошей більшість країн або підвищували рівень оподаткування доходів до 55-60% (скандинавські країни), або покривали бюджетні дефіцити за рахунок збільшення державних боргів (Греція, Португалія, Італія та ін.).

Виправлення структурних диспропорцій відбувається шляхом суворої економії, зниження соціальних стандартів, відповідно, й соціальних виплат. У боротьбі з борговою кризою реалізують підходи, у відповідності до яких держава повинна бути, перш за все, організатором і координатором економічного процесу й високопродуктивної праці, а не соціальним утримувачем. Так, уряд Італії збільшує доходну частину держбюджету на 30 млрд. євро за рахунок введення нових податків і зменшення витрат шляхом підвищення пенсійного віку, скорочення витрат на охорону здоров'я та освіту. Ірландія реформує економіку також у цьому напрямі: до 2014 р. державні видатки мають скоротитися на 10% [5]. У Греції після світової кризи 2008 р. зарплати зменшилися на 20%, безробіття зросло до 15% (за неофіційними даними - до 20%) [8]. Середня зарплата скоротилася на 20-30%. Хоча середня пенсія складає 700 євро, проте більшість пенсіонерів отримує менше 500 євро. Підвищено податки. За офіційною межею бідності знаходиться 28% населення [9]. Це посилює протистояння і соціальну напругу в суспільстві. Особливо в

умовах кризи, коли рівень безробіття зріс внаслідок деіндустріалізації економіки і банкрутства малого бізнесу.

Лідери 25 країн ЄС (окрім Великобританії та Чехії) на саміті в Давосі (січень 2012 р.) схвалили проект бюджетно-податкової угоди, яка передбачає проведення узгодженої політики і централізацію контролю над бюджетами країн, санкції щодо порушників [10]. У всіх країнах з метою посилення економічної активності (за переповненого ринку праці та необхідності скорочення соціальних видатків держави) стимулюється підприємництво. У разі отримання підприємницької ліцензії громадянин сам сплачує соціальний пакет, податки і немає оплачуваних лікарняних, відпускних. Системи соціального забезпечення і соціального страхування реформуються в напрямі перекладання частини витрат на населення. Поступово підвищують пенсійний вік, заохочують накопичувальні схеми добровільного пенсійного страхування, застосовують гнучкі, «точкові» форми соціальної допомоги, поширюють платність у наданні соціальних послуг. У той же час населення прагне вирішення проблем дефіциту бюджету не за їх рахунок, а через запровадження податку на фінансові трансакції, впровадження так званого «податку солідарності» (у деяких країнах, наприклад, Франції, Португалії тощо, його вже запроваджено). Не дивлячись на вищезазначені зміни, соціальні стандарти у більшості країн Європи залишаються ще досить високими.

Отже, виклики глобалізації, демографічні зміни змушують уряди модернізувати національні соціально-економічні моделі розвитку, у т.ч. їхню соціальну частину. Світ готується до нової затяжної рецесії.

Список використаних джерел:

1. Тарнавский В. Европейский кризис и европейская стратегия Украины // Еженедельник «2000». - 11 ноября 2011 г. – А-4.
2. Сколотяний Ю. Без нас // Дзеркало тижня. – № 2 (50). – 21 січня 2012 р.
3. Лукашин Ю. Цены на сталь падают // Еженедельник «2000». – 9 декабря 2011 г. – В-4.
4. Пал Ковач. Важность Украины для ОTR Group трудно переоценить // Еженедельник «2000». – 9 декабря 2011 г. – В-3
5. Флеминг Стюарт. Криза євро. Фінал? // Дзеркало тижня. - № 45 .- 10 грудня 2011 р. - С.8.
6. Esping-Andersen G. The three words of welfare capitalism. Cambridge, 1990.
7. Мунтян В. Евроинтеграция: возможны варианты // Еженедельник «2000». – 2 сентября 2011 г. – В-2.
8. Кичигіна Н. Чи залишиться відкритим шлагбаум? // Еженедельник «2000». – 13 травня 2011 р. – А-5.
9. Лукашин Ю. Дефолт Греции // Еженедельник «2000». – 1 июля 2011 г. – А-4.
10. Контроль і санкції // Щотижневик «Експрес». – 2-9 лютого 2012 р. - С.13.
11. Ярова Ліліана. Механізм надання суспільних благ в європейських країнах // Освіта регіону. – 2010. - № 3. – С.98.